

**Een verkennend archeologisch
inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen op een terrein aan
de St. Jansvoort ong. te Gassel
gemeente Grave (NB)**

W.J.F. Thijs & J.J.A. Wijnen

ARC-Rapporten 2009-213

Geldermalsen
2009
ISSN 1574-6887

Colofon

Een verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen op een terrein aan de St. Jansvoort ong. te Gassel
gemeente Grave (NB)

ARC-Rapporten 2009-213
ARC-Projectcode 2009/494

Tekst

W.J.F. Thijs & J.J.A. Wijnen

Afbeeldingen

W.J.F. Thijs & J.J.A. Wijnen

Redactie

W.J.F. Thijs

definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2009

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

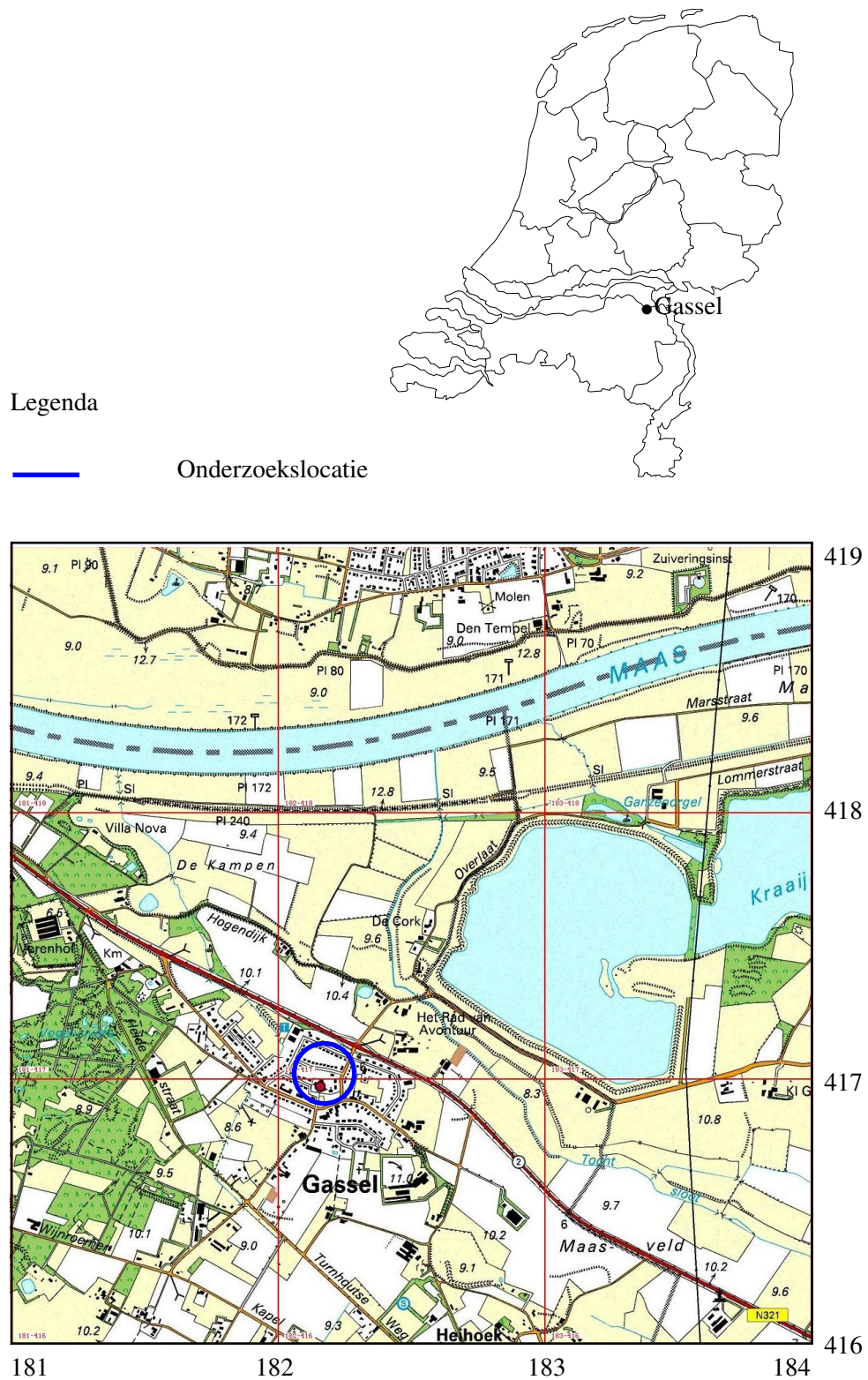
Projectnaam	St. Jansvoort (ong.) te Gassel
Projectcode	2009-494
Archisnummer	37410
Projectleider	drs. A.J. Wullink
Contact	0345-620101, a.j.wullink@arcbv.nl
Oprachtgever	Econsultancy Boxmeer, dr. J.J.A. Wijnen
Contact	0485-581817, wijnen@econsultancy.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Grave, Mevr. D. Huntjens
Contact	0486-477277, d.huntjens@grave.nl
Deskundige namens bevoegd gezag	Past2Present, drs. J.M. van Roode
Contact	0348-437787

Locatiegegevens

Toponiem	St. Jansvoort
Plaats	Gassel
Gemeente	Grave
Provincie	Noord-Brabant
Kaartblad	50A
RD-coördinaten	N: 102065/394272 O: 102101/394252 Z: 102084/394217 W: 102047/394237
Oppervlakte	Ca. 0.1 ha

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Kreftenheye, Kreftenheye-5
Geomorfologie	ongekarteerd, liggend in het verlengde van een geul van een vlechtend afwateringssysteem. Volgens het historische kaartmateriaal lag het plangebied tegen een waterloop die een laagte volgde, die ten noorden van de toenmalige bebouwde kom lag.
Bodem	Hoge bruine enkeerdgrond; grof zand.
Historische situatie	Begin 19e eeuw lag het plangebied op een rechthoekig perceel met een noord-zuid georiënteerde vijver. Aan vrijwel alle zijden van het noordelijke deel van het perceel, stroomde een watergang langs de begrenzing van het perceel. De waterloop volgde een laagte die ten noorden van de toenmalige bebouwde kom lag. Het landgebruik in deze laagte was voornamelijk grasland. Het perceel was destijds in gebruik als tuin. Tussen 1957 en 1967 is de waterloop gedempt en is de St. Jansvoort aangelegd.
Archeologische verwachting	Hoge trefkans op intacte archeologische sporen uit alle perioden. Mogelijk is de onderzoekslocatie in het verleden opgehoogd.

Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Econsultancy uit Boxmeer heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd aan de St. Jansvoort (ong.) te Gassel in de gemeente Grave (afb. 1). Aanleiding tot dit onderzoek vormt de voorgenomen realisatie van 4 seniorenwoningen. Momenteel zijn de plannen voor de nieuwbouw nog niet verder uitgewerkt, maar valt te verwachten dat er geen kelders worden aangelegd. De maximale aanlegdiepte van de fundering wordt voor zover bekend 80 cm -mv. Het plangebied is momenteel braakliggend. De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden.¹ Het veldwerk is uitgevoerd op 7 september 2009 door dr. J.J.A. Wijnen van Econsultancy onder leiding van drs. A.J. Wullink van ARC bv. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Onderzoeksgeschiedenis

In augustus 2009 is een bureau-onderzoek verricht door Econsultancy.³ Het archeologisch verwachtingsmodel uit het bureau-onderzoek vormt het uitgangspunt voor dit inventariserend veldonderzoek en is hieronder weergegeven.

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

De onderzoekslocatie ligt in een geul van een vlechtend afwateringsstelsel. Op de locatie zijn hoge bruine enkeerdgronden aanwezig en heeft een hoge trefkans op intacte archeologische sporen en/of resten uit de periode Laat-Paleolithicum–Mesolithicum (jagers-verzamelaars) en Neolithicum–Nieuwe Tijd (landbouwers). De aanwezigheid van een vijver begin 19e eeuw, de ophoging uit de jaren vijftig tot zestig van de vorige eeuw die blijkbaar binnen het plangebied is uitgevoerd, het aangrenzende vrijgegeven terrein, vormen indicaties dat de actuele archeologische trefkans lager ligt. Mogelijk heeft de oorspronkelijke laagte gefungeerd als dumpzone. De archeologische sporen en/of resten worden mogelijk verwacht vanaf het maaiveld tot aanzienlijke diepte. Afhankelijk van de dikte van de ophogingen kunnen vondsten op grotere diepte aanwezig zijn. Als de verwachte ophooglaag

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³Wijnen, J.J.A., augustus 2009: *Archeologisch bureauonderzoek St. Jansvoort (ong.) te Gassel in de gemeente Grave*, Econsultancy Rapport 09073461 (conceptversie).

een geringe dikte heeft of niet aanwezig is worden de vondsten op geringere diepte verwacht. De archeologische laag bestaat uit een vermenging van onder meer kleine fragmenten aardewerk, houtskool en bot met het oorspronkelijke substraat. De meeste typen archeologische resten (bot, houtskool, aardewerk, metaal) zullen door de natte en zuurstofloze condities goed zijn geconserveerd. Bij de grondwaterbemonstering door Econsultancy bv ten behoeve van een milieuhygiënisch verkennend bodemonderzoek (rapportnummer: 09073453, GRA.LOC.NEN, d.d. 4 september 2009), is op 25 augustus is een grondwaterstand van 1,92 m -mv gemeten. De eventueel aanwezige resten zijn bovendien mogelijk afgedekt door de recente ophoging en mogelijk kleiafzettingen en buiten het bereik van moderne bodemingrepen gebleven.

1.3 Doel van het inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.4 Werkwijze

Het IVO is uitgevoerd als een verkennend booronderzoek. Hiertoe zijn met behulp van een edelmanboor met een diameter van 7 cm op het onderzoeksterrein 5 boringen geplaatst tot maximaal 250 cm -mv. De boringen zijn, rekening houdend met de toekomstige nieuwbouw, verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Het opgeboorde materiaal is doorzocht op de aanwezigheid van archeologische resten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaardbeschrijvingsmethode (ASB).

2 Resultaten inventariserend veldonderzoek

De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 2. De resultaten van het verkennend booronderzoek zijn opgenomen in bijlage 1.

De bodem bestaat op de gehele locatie tot een diepte van 1,5 m –mv uit zwak tot matig siltig zand. Binnen dit pakket komt in boring 3 een 5 cm dikke kleilaag voor. De bodemopbouw van boring 3, 4 en 5 is beneden dit pakket verschillend van elkaar. In boring 3 bestaat de bodem beneden 1,5 m –mv uit grijs zwak siltig zand. In boring 4 is beneden 1,5 m –mv een pakket sterk zandige donkergrijze leem aangetroffen dat doorloopt tot 2,0 m –mv. In deze laag zijn resten baksteen waargenomen. Hieronder is een 0,3 dikke sterk zandige veenlaag aanwezig. Onder het veen is sterk siltige klei aangetroffen. In boring 5 is beneden 1,5 m –mv eveneens een pakket sterk siltige donkergrijze klei aangetroffen.

Gezien de sterk heterogene aard van de bodemopbouw van 0,0–1,5 m –mv is het aannemelijk dat dit pakket bestaat uit een ophogingspakket. In boring 3 komt beneden dit ophogingspakket donkergrijs zwak siltig zand voor. Hierin is geen bodemvorming waargenomen.

In boring 4 en 5 is in de ondergrond een kleipakket waargenomen. Deze klei is mogelijk toe te schrijven aan de voormalige waterloop op de locatie. Een ander mogelijkheid is dat deze klei is aangebracht om de voormalige vijver op de locatie watervoerend te houden. Het veen dat is aangetroffen in boring 4 is waarschijnlijk gevormd op de bodem van deze vijver.

In de boringen zijn, op het baksteen, puin en houtresten in het ophogingspakket na, geen archeologische indicatoren aangetroffen. De ophoging dateert uit de jaren vijftig tot zestig uit de vorige eeuw.

3 Samenvatting en conclusie

Volgens het bureau-onderzoek door Econsultancy ligt de locatie waarschijnlijk binnen een opgehoogde geul van een vlechtend afwateringsstelsel. De onderzoekslocatie ligt binnen de historische kern van Gassel. Deze kern is benoemd tot archeologisch monument van hoge waarde (monumentnummer 16843). Binnen het onderzoeksgebied met een straal van 1.000 m rondom het plangebied zijn vondsten gedaan uit alle perioden vanaf het Neolithicum. De onderzoekslocatie heeft een hoge trefkans op archeologische resten uit de periode Laat Paleolithicum–Nieuwe Tijd. Uit de historische kaarten blijkt dat de locatie in het verleden sterk is opgehoogd. Ook is op de onderzoeklocatie een vijver aanwezig geweest. In een archeologisch onderzoek op een naastgelegen perceel is een ophogingspakket aangetroffen. Door deze activiteiten op de onderzoekslocatie ligt de actuele trefkans mogelijk lager.

Het verkennend inventariserend booronderzoek heeft aangetoond dat de locatie inderdaad is opgehoogd. De enige archeologische indicatoren zijn aangetroffen in het ophogingspakket uit de jaren vijftig/zestig van de vorige eeuw. Op het zuidelijk deel van de onderzoekslocatie zijn veen en klei aangetroffen die waarschijnlijk zijn toe te schrijven aan de voormalige vijver op de onderzoekslocatie. Onder het ophogingspakket zijn geen aanwijzingen gevonden voor bodemvorming. Mogelijk is de bodem tijdens het opbrengen van het ophogingspakket vergraven geraakt.

4 Aanbeveling

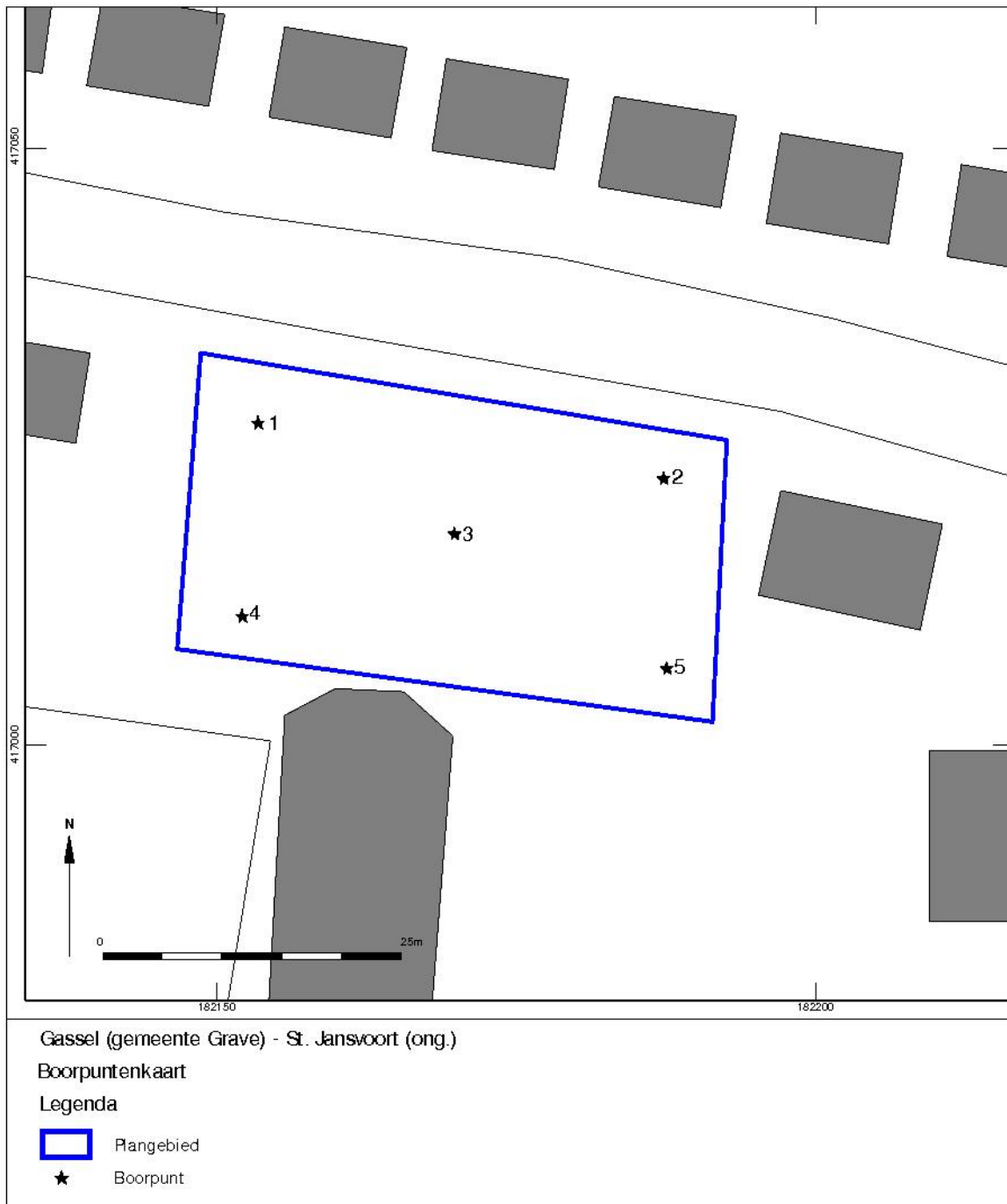
De fundering van de geplande nieuwbouw zal volledig worden aangelegd in de ophogingslaag. Hierin worden geen intacte archeologische resten verwacht. Onder het ophogingspakket is de bodem hoogstwaarschijnlijk vergraven. De kans op het aantreffen van intacte archeologische resten is daarom klein. Geadviseerd wordt dan ook om de onderzoekslocatie vrij te geven. De archeologische meldingsplicht blijft echter bestaan. Mochten tijdens toekomstige graafwerkzaamheden archeologische resten worden aangetroffen, dan dient dit onverwijld aan het bevoegd gezag, de gemeente Grave, te worden gemeld. Het bevoegd gezag beslist of de locatie definitief kan worden vrijgegeven.

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.

Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

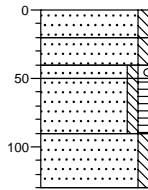

Afbeelding 2. Boorpuntenkaart. Door: J.J.A. Wijnen

Bijlage 1 Boorprofielen

Boring: 1

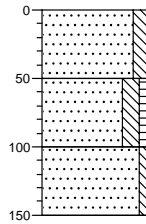
X: 182154
Y: 417027

0	braak
20	Zand, matig fijn, zwak siltig, bruin, verstoord
40	Zand, matig fijn, zwak siltig, brokken puin, grijsbruin, bladresten, enkele grove grindsteentjes, verstoord
50	Zand, matig fijn, zwak siltig, zwak grindig, grijsgeel, verstoord
90	Zand, matig fijn, zwak siltig, zwak humeus, grove grindsteentjes, verstoord
130	Zand, matig fijn, zwak siltig, resten baksteen, resten puin, bruingeel, ook donkerbruin, grove kiezelsteentjes, verstoord

Boring: 2

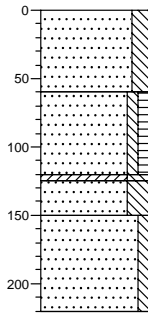
X: 182187
Y: 417022

0	braak
20	Zand, matig fijn, matig siltig, geelbruin, verstoord
50	Zand, matig fijn, matig siltig, zwak humeus, resten hout, donkergrijs, verstoord
100	Zand, matig fijn, zwak siltig, donkergrijs
150	

Boring: 3

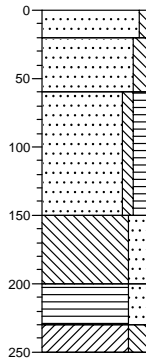
X: 182170
Y: 417018

0	braak
20	Zand, matig fijn, matig siltig, geelbruin, verstoord
60	Zand, matig fijn, zwak siltig, zwak humeus, resten baksteen, donkerbruin, kiezelkje, verstoord
120	Klei, sterk siltig, donkergrijs
150	Zand, matig fijn, sterk siltig, donkergrijs
170	Zand, matig fijn, zwak siltig, donkergrijs
220	

Boring: 4

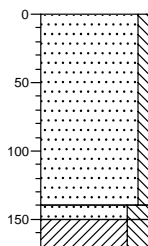
X: 182152
Y: 417011

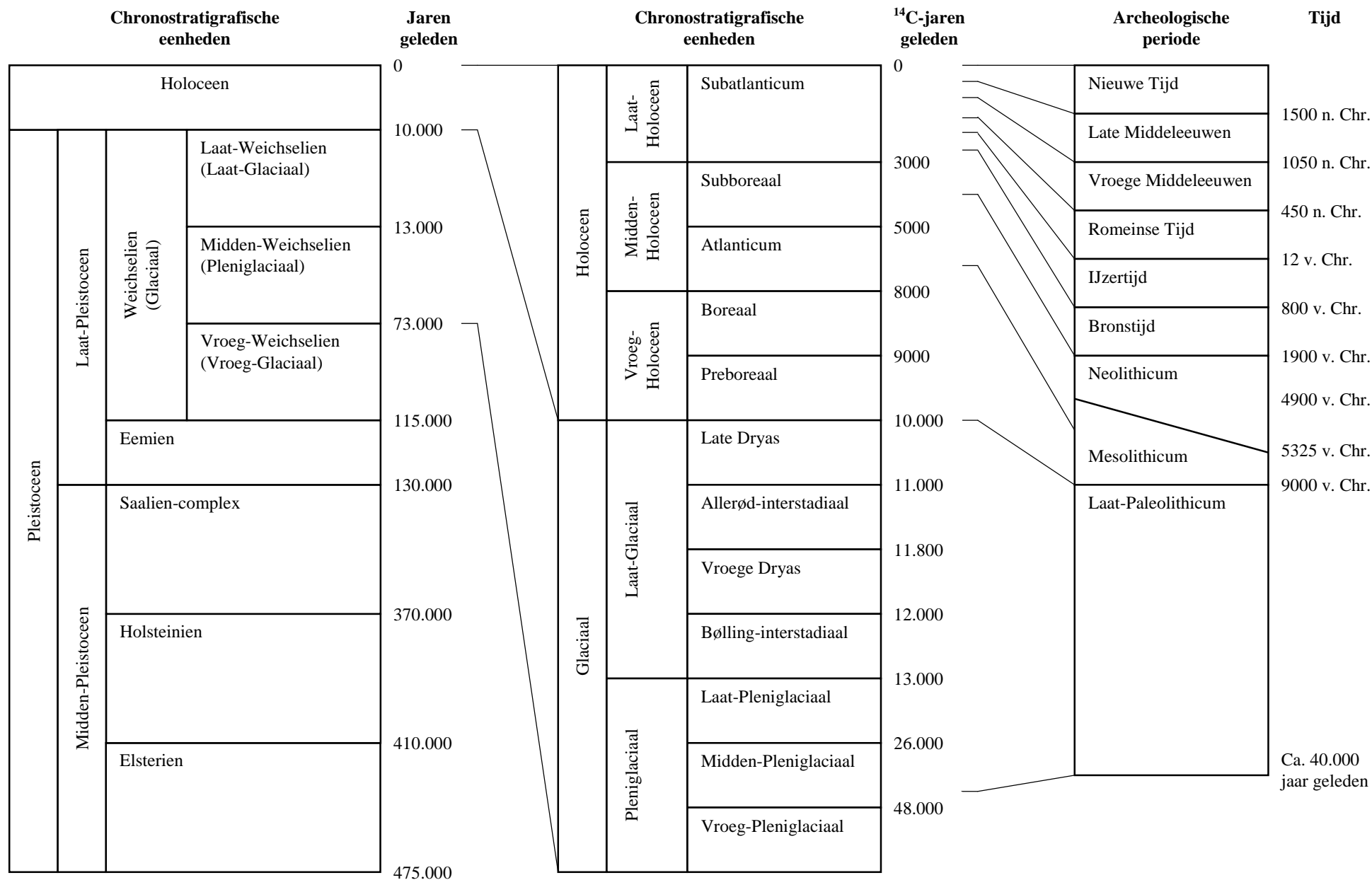
0	braak
20	Zand, matig fijn, zwak siltig, grijs, verstoord
60	Zand, matig fijn, matig siltig, bruin, grindje, verstoord
100	Zand, matig fijn, zwak siltig, matig humeus, resten baksteen, resten puin, donkerbruin, verstoord
150	Leem, sterk zandig, resten baksteen, donkergrijs, verstoord
200	Veen, sterk zandig, zwart
230	Klei, sterk siltig, donkergrijs
250	

Boring: 5

X: 182188
Y: 417007

0	braak
20	Zand, matig fijn, zwak siltig, geelbruin, verstoord
140	Zand, matig fijn, sterk siltig, bruin
170	Klei, sterk siltig, donkergrijs

Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.